

A TERMIK és a MaTT 2015. évi őszi előadássorozata

(Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem,
2015/2016 őszi félév)

Gáspár Emese, Elek Dóra, Kállai Anna, Lajka Petra, Szőke Johanna

*E-mail: inspi.red@hotmail.com, kallaianna01@gmail.com,
petra_lajka@hotmail.com, szokejohanna7@gmail.com*

A TERMIK (a Károli Gáspár Református Egyetem Terminológiai Kutatócsoportja) és a MaTT (a Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa) 2015. évi őszi előadássorozatának a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke biztosított helyet. A másodéves terminológia mesterszakos hallgatók és az érdeklődők péntek délutánonként az *Új irányzatok a terminológiában* című kurzus keretein belül hallgathattak terminológiai témájú előadásokat.

Az első előadást 2015. szeptember 18-án Sermann Eszter, a Szegedi Tudományegyetem munkatársa tartotta *A terminológiai szabványosítás mai gyakorlatairól* címmel. Sermann Eszter a terminológiai szabványosítás napjainkban zajló munkálatait mutatta be spanyolországi és magyar példákon keresztül. Elsőként a terminológiai szabványosítás rendszerét ismertette a hallgatósággal, melynek fő célja az egyértelműség biztosítása a szabványokban. Ezt a folyamatot nemzetközi, európai és nemzeti szinten a szabványosító szervezetek műszaki bizottságai végzik, Magyarországon a Magyar Szabványügyi Testület. Első lépésként definíciók megfogalmazásával rögzítik a fogalmakat, kijelölik a fogalmat reprezentáló preferált terminust, rögzítik az esetleges szinonimákat és kerülendő terminusokat, majd az adatokat terminológiai adatbázisokban teszik közzé.

Ezt követően a terminológiai szabványosítás műszaki vetületeit ismertette az előadó. Olyan nemzetközi szervezetek foglalkoznak vele, mint pl. az ISO (International Organization for Standardization – Nemzetközi Szabványügyi Szervezet) és az IEC (International Electrotechnical Commission – Nemzetközi Elektrotechnikai Bizottság). A terminológiai szabványok két fajtáját különböztetik meg: (1) műszaki szabványokhoz kapcsolódó terminológiai szabványok (önálló szabványfejezetek) és (2) terminológiai munkafolyamatokra vonatkozó szabványok.

Az elméleti bevezetés után, azért, hogy a hallgatósághoz közelebb hozza és kézzelfoghatóbbá tegye a témát, spanyolországi példákat hozott arról, hogy ott miként is zajlanak a terminológiai szabványosítás folyamatai. Spanyolországban a terminológia fejlesztése – a terminológiapolitika és a terminológiatervezés mellett – napjainkban fontos területnek számít. A terminológiafejlesztés a terminológiapolitika konkrét, gyakorlati, módszertani és stratégiai megvalósulása. A cél a spanyol mellett a többi társhivatalos nyelv, a baszk, a katalán és a galego fejlesztése, felzárkóztatása. Ennek érdekében különböző módszereket alkalmaz-

nak. Hét honlap is elérhető a négy nyelven, amely mind a terminológiai kutatások valamely területéhez kapcsolódik, köztük a TERMCAT, az AETER vagy a SCATERM.

Ezt követően a magyarországi terminológiai szabványosításról is megtudhattott pár érdekességet a hallgatóság. A Microsoft Magyarország Kft. esettanulmányán keresztül került bemutatásra a terminológiai szabványosítás az operációs rendszerek lokalizációs folyamatában. A lokalizáció során már megtörténik a terminológiai egyeztetés, majd a terminusok kiválasztása, ez utóbbinál a legfőbb szempont az aktuális nyelvhasználat. Ennek eredménye a Microsoft Style Guide és a Microsoft Language Portal. Az előadást az érdeklődő hallgatók kérdései és egy kisebb kerekasztal-beszélgetés zárta le.

A második előadásra 2015. október 2-án került sor. Novák Barnabás, a Pécsi Tudományegyetem doktorandusza *Az (alkotmány)jogi terminológia vizsgálata, napjaink főbb európai jogterminológiai adatbázisainak bemutatása* című előadásának fő tárgya a TERMDAT terminológiai adatbázis volt.

Az előadás során megtudtuk, hogy a svájci jogi-közigazgatási terminológiai adatbank alapjait 1987-ben fektették le, azaz jelentős múlttal rendelkező projektről van szó, amelyet mind a mai napig rendszeresen frissítenek és használnak, sőt, nemrégiben számottevő, felhasználóbarát újításokat is végrehajtottak rajta. A TERMDAT számos tanulsággal szolgálhat hazai terminológiai adatbázisok létrehozására – létrejöttének körülményeit, típusát, felépítésének adatmezőit az előadó részletesen ismertette.

Novák Barnabás elmondása alapján a hivatalos szövegek mennyiségének rohamos növekedésével, a fordítási és terminológiai munkafolyamatok felgyorsulásával, a munkaeszközök fejlődésével, továbbá a kommunikációs igények mielőbbi kielégítésnek szükségletével az elmúlt években a svájci Szövetségi Kancellária Nyelvi Osztályai komoly fejlődésen estek át. A Svájci Államszövetség négy hivatalos nyelven való kommunikáció, továbbá az állampolgárok anyanyelvhez való jogának biztosítása egyfelől komoly terhet, másfelől kiemelt szerepet eredményezett a Nyelvi Osztályok számára. Az intézményi és közigazgatási dokumentumok fordításán és terminológiai tisztázásán túl az osztályok komoly szerepet töltenek be az állam négy hivatalos nyelven zajló politikai és törvényalkotási folyamatban is.

Elmondta továbbá, hogy a Terminológiai Szekció számára a folyamatos képzés és konzultációs lehetőség biztosítása kiemelt jelentőséggel bír a szakismeretek rendszerezése, rögzítése és közzététele szempontjából. A TERMDAT adatbázis pontosságra törekvő tartalma és a folyamatos fejlesztés érdekében kulcstényező az oktatásba és képzésbe történő befektetés.

Előadásának összegzéseként megállapította, hogy a TERMDAT terminológiai adatbank kitűnő mintája az alkalmazott nyelvészet, ezen belül a terminológia mint diszciplína, és más tudományok együttműködési formáinak és lehetőségeinek illusztrálására. Az államilag finanszírozott, külön, önálló intézményként, szakmailag független, magas színvonalú *Terminológiai Szekció* munkafolyamata, információs hálózata és a szakemberek terminológiai munkába való bevonásának koncepciója remek példa lehet a hazai projektek számára is.

A harmadik előadásra 2015. október 9-én került sor, ezt Kis Balázs, a Kilgray Translation Technologies munkatársa tartotta *Számítógépes termino-*

lógiakezelés a gyakorlatban címmel. Az előadás témája a számítógépes fordítás a gyakorlatban, emellett a fordító és a terminológus munkája közötti különbségek vizsgálata volt. A terminológus hallgatók számára ez igen hasznos téma, hiszen állandóan szembesülnek azzal a problémával, hogy nehéz eldönteni, mi a különbség a kétféle képzettségű kollégák munkája között. Valójában kétféle, egymástól különböző, más szemléletről, megközelítésről van szó. Emellett gyakran teszik fel a terminológus hallgatóknak azt a kérdést, hogy „nem veszik-e el a fordítók munkáját?”.

Az előadás ezekre a nagyon aktuális kérdésekre kereste a választ, alternatívát adva a terminológus hallgatóknak, hogyan kezeljék a hasonló kérdéseket. A terminológia és a fordítás folyamatában kulturális és mentális különbségek is kimutathatók. A terminológia egy vertikális tudomány, ezzel szemben a fordítás horizontális. Azaz a terminológia először a tudással foglalkozik, ahhoz rendeli a fogalmat és ahhoz egy megnevezést. Tehát a terminológia vertikális teljességre törekszik. Ezzel szemben a fordításnál nem a tudással, hanem a fogalommal találkozunk először, és arra kell visszavezetni a forrásnyelvi megnevezést. A fordítónak arra van szüksége, hogy fordítás közben egyből rendelkezésre álljon a keresett szó, nem várható el, hogy a metaadatokat is megkeresse a terminusokhoz. Kis Balázs kihangsúlyozta, hogy a terminológiaépítésnél az együttműködés és a kommunikáció nagyon fontos. A terminusok felkutatására, az adatbázis részletes kitöltésére, és a terminusok jóváhagyására kell egy külön szakember. A fordító ugyanis mindig végez valamilyen módosítást a terminológiai adatbázison, és valakinek utána rendbe kell tennie a fordítói memóriát. Hiszen a fordítási eszközök a fordító keze alá kell, hogy dolgozzanak, nem azért vannak, hogy megnehezítsék a fordítási folyamatot. Ebből is jól látszik, hogy a terminológus és a fordító kiegészíti egymást, nem pedig elveszik egymás munkáját. A számítógépes fordításban nagyon jól tudnak együttműködni, más és más részét végzik a fordítási folyamatnak. A terminológus segíti a fordítás folyamatát azzal, hogy előkészíti a megfelelő terminológiát, és elérhetővé teszi azt. Emellett figyeli az újonnan bevitt terminusokat, míg a fordító a konkrét fordítást végzi, felhasználva a terminológus által előkészített és karbantartott terminológiát.

Az előadás azzal zárult, hogy megtudtuk, hogy a fordító és a terminológus nem ugyanazt a munkakört látja el. Ahogy az előadásból is kiderült, eltérő szemlélet van a két tudományág között, és eltérő feladatok várnak a fordítókra és a terminológusokra például egy fordítóirodán belül. A fordító és a terminológus együttműködéséből gyorsabb, több és jobb minőségű fordítások születnek. A hallgatóságban voltak terminológusok és fordítók is, így az előadás segített jobban megérteni az eltéréseket a fordítás és a terminológia között, és felmerülő kérdéseire is választ kaphatott a hallgatóság.

A negyedik előadásra 2015. november 6-án került sor, amelyet Tamás Dóra Mária, az ELTE adjunktusa tartott *A gazdasági terminológia vizsgálata és jellemzői* címmel.

Az előadó elsőként összefoglalta a gazdasági terminológiával kapcsolatos kutatási eredményeit. Tamás Dóra 2004-től az ELTE BTK Fordítástudományi Doktori Programjában vett részt, melyet gazdasági, jogi és szakfordítói tanul-

mányok és tapasztalatok előztek meg, majd szótárvizsgálatokat végzett, a gazdasági szaknyelvet és terminológiát, majd terminológiai adatbázisokat vizsgált.

Mint elmondta, a gazdasági szaknyelv terminológiai szempontú vizsgálata során szét kell választani a szaknyelvkutatást a terminológiai kutatástól, mert míg az előbbi inkább a szakszókincsre koncentrál, az utóbbi során a terminológia elméleti és módszertani vizsgálatait alkalmazva kell a kutatást végezni. A szaknyelvkutatás a szaknyelvet (szakszókincset) nyelvészeti rendszerező elvek szerint, míg a terminológia a wüsteri alapelvekre építve, mint egy fogalmi rendszer nyelvi reprezentációját vizsgálja. A gazdasági szaknyelv terminológiai kutatása során közgazdászok-kutatók publikációit, lexikonokat, szaknyelvi kutatók írásait használta fel. A leírás és osztályozás során azzal szembesült, hogy ritka az általános jellemzőket leíró definíció, nem egységes a fogalomhasználat, a nagyszámú ágazatnak köszönhetően különbözik a szaknyelvhasználat. Habár a főbb terminológiai jellemzők leírása megtörtént, a vizsgálat nem tekinthető lezártnak, ami leginkább a gazdaság természetének köszönhető. Mivel a gazdaság leginkább társadalmi jellegű, értelmezhető rendszerként, interdiszciplináris, folyamatosan változó, összetett, és a racionalitás fontos szerepet tölt be benne. A gazdasági szaknyelv terminológiai vizsgálata során az ún. *top down* és *bottom up*, azaz egy felülről lefelé és lentől felfelé haladó megközelítési módot ötvöztött. A gazdaság és gazdasági szaknyelv terminológiai jellemzőinek vizsgálata többféle módszerrel történt, többek között gazdasági szótárak formai és tartalmi értékelését, elektronikus szótárak, esettanulmányok és a terminusok harmonizációjának vizsgálatát igényelte. A kutatás érdekessége, járulékos eredménye, hogy az oktatásban hasznosítható tudást hozott felszínre, melyet akár gazdasági jogi-szakmai vitákban is hasznosíthatnak.

2015. november 13-án került sor Gaál Péter előadására, aki a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola doktorandusza, és *Az online szótárak tipizálása és jellemzői* címmel tartott előadást.

Az előadást az alapvető terminusok tisztázásával kezdte, ezek a következők: e-lexikográfia, elektronikus szótár, elektronikus szótár-tipológia, online szótár. Az e-lexikográfia kapcsán elmondta, hogy ma már szinte a lexikográfia szinonimájának tekinthetjük, azonban jó lenne elkerülni a két lexikográfia egymás mellett létezését (a másik a papíralapú lexikográfia). Az elektronikus szótárról megállapította, hogy ezen elsődlegesen elektronikus adatok strukturált, emberközpontú gyűjteményeit értjük. Elmondása szerint a szótártipológia definíciója alkalmazható az elektronikus szótárra is. A szótártipológia definícióját pedig a következőképpen határozta meg: szótárak és más referenciaművek osztályozása, amely formális és tartalmi jellemzőkön alapszik.

Ezt követően az előadó ismertette az online szótár fő jellemzőit. Eszerint az online szótár fő komponensei a következők: lexikográfiai adatbázis, szótároldal, keresőmotor (ha ezek közül egy hiányzik, akkor nem igazi online szótár). Elmondása szerint a jövő szótárainak szerkesztőgárdája a következőképpen kellene, hogy kinézzen: (fő)lexikográfus, adatbázis-kezelő, szakember, tartalomért felelős szakember, marketinges.

Összegzésképpen elmondta, hogy a 21. században a sokasodó nyelvi kihívások generálta problémák megoldásához modern, könnyen hozzáférhető, jó

minőségű szótárakra van szükség, erre jelentenek megoldást az online szótárak. Sokszor az okoz problémát, hogy nehéz eldönteni, melyek az igazán jó online szótárak. Veszélyt jelent az is, hogy a felhasználók gyakran univerzális keresőmotorokat (pl. Google) használnak szótárak helyett. Megoldásként azt javasolja, hogy a lexikográfus szakemberek által összeállított szempontsorok, ajánlások álljanak a laikusok rendelkezésére. Nehézséget jelent az is, hogy az online szótárak folyamatosan fejlődnek, változnak a technikai fejlődéssel párhuzamosan, ezért elmondása szerint nehéz „lépést tartani” a piaccal és a technikai fejlődéssel.

A 2010-es évek derekára az online szótárak fejlettsége eljutott arra a szintre, hogy legyen szó bármilyen nyelvű, méretű, típusú szótárról, új szótárakat kiadni már csak és kizárólag elektronikus (online) formában érdemes. Ennek oka a feldolgozott információ minősége, mennyisége, az információhoz való hatékony és gyors hozzáférés szükségessége, és a fajlagos előállítási költségek.

Az *Új irányzatok a terminológiában* című előadássorozat keretein belül megtartott utolsó előadásra 2015. november 20-án került sor. Az előadás keretében Robert Kerner, a Northwest Energy Efficiency Alliance (NEEA) munkatársa tartott beszámolót angol nyelven *Documentation and Document Management* (Dokumentáció és dokumentum-menedzsment) címmel.

Az előadás során az előadó sokéves gyakorlata alapján különböző gyártó és szolgáltató cégek, pl. egy Think Tank cég által alkalmazott dokumentáció- és adatkezelési folyamatok rendszerébe nyerhettünk bepillantást, a kivetítés szemléletesen, számos ábrával segítette a megértést. Az előadó először meghatározta a legfontosabb alapfogalmakat: a dokumentáció fogalmát, ismertette a dokumentumok lehetséges típusait, majd kitért a dokumentum-menedzsment legfontosabb fogalmaira és folyamatának aspektusaira. Ezek közül az egyik maga a felhasználó: a kellően magas színvonalú dokumentumkezeléshez szükséges alaposan ismerni annak célközönségét, tisztában kell lenni előzetes ismereteikkel és kompetenciáikkal, valamint azzal, hogy milyen típusú információra van szükségük, milyen céllal használják majd fel azt. Az ismeretek másik meghatározó eleme a metaadatok kérdésköre – a jól használható dokumentáció kulcsa az ellenőrizhetőség és a minél gyorsabb visszakereshetőség, ennek pedig nélkülözhetetlen része az, hogy mindent a lehető legpontosabban jegyezzünk fel az adatfeltöltés körülményeivel kapcsolatosan.

Az előadás végén élénk eszmecsere bontakozott ki a résztvevők között a dokumentáció fontosságáról és szükségességéről, kisebb állófogadással összekötve; a zárórendezvény méltó lezárásává vált a féléves előadássorozatnak.